

Angelika Forjas¹

Pod merytoryczną opieką dr. inż. Romualda Grockiego

DZIAŁALNOŚĆ OCHOTNICZYCH STRAŻY POŻARNYCH I ICH WPŁYW NA BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

Streszczenie: W artykule zostały ujęte zasady działania i funkcjonowania Ochotniczych Straży Pożarnych oraz kwestie ich bezpośredniej działalności i wpływu na bezpieczeństwo społeczeństwa lokalnego. Ochotnicza Straż Pożarna powstaje w celu zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony na najwyższym poziomie. Celem artykułu było przedstawienie działań OSP jako czynnika wpływającego na zwiększenie bezpieczeństwa lokalnego.

Słowa kluczowe: Ochotnicza Straż Pożarna, działalność OSP, bezpieczeństwo, społeczność lokalna

WSTĘP

Jedną z funkcji państwa jest zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa. Zadania z tym związane w większości przypadków leżą po stronie organów administracji publicznej, inspekcji i straży, a także organizacji pozarządowych czy wolontariatu. Kluczową rolę wśród podmiotów ratowniczych wykazują jednostki straży pożarnej.

Wraz z postępowaniem cywilizacyjnym ich działalność ciągle poszerzają się o zwalczanie nowych zagrożeń. Ochotnicze Straże Pożarne są częścią całego systemu bezpieczeństwa – to efekt obywatelskiego zaangażowania i przykład dobrze działającej organizacji pozarządowej. Działają głównie na poziomie lokalnym, co sprawia że najlepiej znają potrzeby i zagrożenia występujące w otaczającym ich środowisku. Stanowią kluczową rolę w edukacji okolicznych mieszkańców z zakresu ochrony przeciwpożarowej czy udzielania pierwszej pomocy. Pomimo dużego znaczenia i wpływu na życie społeczeństwa, tematyka OSP jest rzadko poruszana w literaturze.

1. UWARUNKOWANIA PRAWNE

Funkcjonujące obecnie Ochotnicze Straże Pożarne należą do organizacji pozarządowych. Zrzeszają w swoich strukturach strażaków-ochotników, którzy działają dobrowolnie, niosąc ludziom nieocenioną pomoc i ratunek w sytuacjach zagrożenia życia, zdrowia lub środowiska.

Chcąc zwrócić uwagę na podstawy prawne, nie znajdziemy jednej konkretnej ustawy skierowanej do Ochotniczych Straży Pożarnych, która określałaby tryb tworzenia i funkcjonowania jednostek. Konieczne jest więc zaczerpnięcie wiedzy z kilku aktów prawnych.

¹ Angelika Forjas – studentka studiów II stopnia na kierunku Bezpieczeństwo narodowe na Wydziale Nauk o Bezpieczeństwie Akademii Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki.

Owe podstawowe przepisy prawne to:

- Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach²,
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej³.

Dodatkowo, ważnym dokumentem jest Statut Ochotniczej Straży Pożarnej, którego obowiązek tworzenia nakłada prawo oraz Statut Związku Ochotniczych Straży Pożarnych jako organizacji mającej na celu zrzeszanie wspólnych terenowo jednostek w celu reprezentowania ich wzajemnych interesów.

Ustawa Prawo o stowarzyszeniach⁴ jest uznawana za najważniejszy akt prawny dotyczący Ochotniczych Straży Pożarnych. Art. 2 oddaje całą istotę funkcjonowania OSP, stwierdzając że:

„1. Stowarzyszenie jest dobrowolnym, trwałym i samorządnym zrzeszeniem o celach niezarobkowych.

2. Stowarzyszenie samodzielnie określa swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działalności, opierając ją na pracy społecznej członków”⁵.

Obowiązkiem każdego stowarzyszenia jest wpis do Krajowego Rejestru Sądowego. Dzięki temu OSP otrzymuje osobowość prawną, a co za nią idzie, możliwość prowadzenia działalności gospodarczej, przyjmowania dotacji oraz korzystania z ofiarności publicznej⁶. Uzyskany dochód z działalności gospodarczej jednostki musi być przeznaczony na działalność zgodną z zawartym statutem. Zgodnie z ustawą, kontrolę nad stowarzyszeniem Ochotniczej Straży Pożarnej sprawuje starosta.

Ustawa o ochronie przeciwpożarowej⁷ jest kolejnym aktem prawnym, do którego odwołują się w swojej działalności jednostki OSP. Zawiera ona szeroką gamę zagadnień związanych z ochroną przeciwpożarową, rozpatrywaną na wielu płaszczyznach. Art. 1 zawiera definicję ochrony przeciwpożarowej, która mówi o zapobieganiu i zwalczaniu pożarów, klęsk żywiołowych lub innych zagrożeń występujących miejscowo oraz prowadzeniu działań ratowniczych. Wszystkie te czynności mają poprzez ich wykonywanie prowadzić do ochrony życia, zdrowia, mienia, bądź środowiska⁸.

Bardzo ważny jest zapis ustawy, który definiuje Ochotnicze Straże Pożarne jako „jednostki umundurowane, wyposażone w specjalistyczny sprzęt, przeznaczone do walki z pożarami, klęskami żywiołowymi lub innymi miejscowymi zagrożeniami”⁹. Poprzez tak jednoznaczne sformułowanie, widzimy dokładnie cel, który polega na działaniu na rzecz ludności, podkreślając przy tym przede wszystkim ratowniczy charakter. Dzięki temu, jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych są traktowane pod tym względem na równi m.in. z Państwową Strażą Pożarną, Jed-

² Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U.2020.0.2261.

³ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, Dz.U.2020.0.961.

⁴ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. (...),

⁵ *Ibidem*, art. 2.

⁶ J. Ziobro, *Teoretyczne i praktyczne konteksty funkcjonowania Ochotniczych Straży Pożarnych w Krajowym Systemie ratowniczo-gaśniczym. Aspekty prawno-organizacyjne i geograficzno-przestrzenne*, Warszawa 2019, s. 18.

⁷ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. (...).

⁸ *Ibidem*, art. 1.

⁹ *Ibidem*, art. 16a.

nostkami Wojskowej ochrony przeciwpożarowej czy różnymi służbami ratowniczymi.

Statut Ochotniczej Straży Pożarnej jest najważniejszym dokumentem o charakterze aktu prawa wewnętrznego. Tworzony jest indywidualnie przez każdą jednostkę. Musi być on zgodny z prawem, a w swojej treści zawierać szczegółowe zadania jednostki, cele dla których została powołana oraz źródła finansowania.

Statut powinien być zwięzły i logiczny. Należy pamiętać, że jego celem jest ułatwienie działania jednostki, a nie jego utrudnianie. Każde działanie podejmowane przez jednostkę musi być zgodne ze statutem lub bezpośrednio z niego wynikać¹⁰.

Wszelkie sprawy dotyczące ochrony przeciwpożarowej zawarte w statucie, powinny być uzgodnione z komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej, właściwym ze względu na teren działania jednostki¹¹.

W statucie powinna być zawarta pełna nazwa stowarzyszenia, w omawianym przypadku będzie to pełna nazwa jednostki OSP. Dodatkowo powinien on zawierać siedzibę, teren działania, informacje o zarządzie i zasadach jego wyboru, zasady otrzymywania członkostwa, sposób działania, kompetencje poszczególnych członków jednostki, źródła finansowania, a także informacje o możliwości dokonywania zmiany statutu i rozwiązaniu stowarzyszenia¹².

Utworzenie statutu i jego uchwalenie musi być poprzedzone złożeniem wniosku o rejestrację organizacji w Krajowym Rejestrze Sądowym.

W związku narażeniem strażaków na ryzyko utraty zdrowia lub życia, podczas wykonywanych czynności przysługują im świadczenia odszkodowawcze¹³. Są to m.in.:

- prawo do jednorazowego odszkodowania/renty w razie uszczerbku na zdrowiu,
- w przypadku poniesionej śmierci w trakcie prowadzenia działań rodzina ma prawo do odszkodowania lub renty rodzinnej,
- rekompensata za czas niezdolności do pracy, za który członek OSP nie zachował prawa do wynagrodzenia.

Ponadto strażakom ochotnikom przysługuje prawo do:

- odzieży specjalnej i ekwipunku osobistego,
- ekwiwalentu pieniężnego za udział w szkoleniu pożarniczym lub akcji ratowniczej – jego wysokość ustala Rada Gminy, a wypłacany jest z budżetu gminy.

Ważną rolę pełni Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy (dalej: KSRG), który funkcjonuje w Polsce od 1995 r. Jego podstawowym celem jest „ratowanie życia, zdrowia, mienia lub środowiska, prognozowanie, rozpoznawanie i zwalczanie pożarów, klęsk żywiołowych lub innych miejscowych zagrożeń”¹⁴. OSP zostaje przyjęta do KSRG na podstawie umowy. Powinna ona zawierać określenie sił i środków, które mogą być wykorzystywane przez system oraz zadania, które jednostka

¹⁰ J. Ziobro, *op. cit.*, s. 27.

¹¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. (...), art. 19, ust. 3.

¹² J. Ziobro, *op. cit.*, s. 27.

¹³ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. (...), art. 26.

¹⁴ *Ibidem*, art. 2, ust. 4.

będzie wykonywać w ramach systemu, a także określone sposoby alarmowania strażaków-ochotników¹⁵.

Włączenie do KSRG jednostek OSP oznacza w pewien sposób oddanie posiadanych sił i środków do dyspozycji systemu, a także obliguje do odpowiedniego wyszkolenia strażaków ochotników i zapewnienia odpowiedniego wyposażenia do przeprowadzania działań ratowniczych. Nie wszystkie jednostki zostają włączone do systemu. Celem struktury KSRG jest zapewnienie ciągłej zdolności reagowania w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych zarówno w stanie normalnego funkcjonowania państwa jak i podczas wprowadzenia stanów nadzwyczajnych.

2. WYKWALIFIKOWANIE DRUHÓW

Chcąc brać udział w działaniach ratowniczych, członkowie Ochotniczej Straży Pożarnej muszą znajdować się w przedziale wiekowym 18-65 lat oraz odbyć szkolenie podstawowe strażaków-ochotników OSP, które jest wymaganym minimum jeśli chodzi o zakres szkoleń. Przeprowadzane jest ono nieodpłatnie przez Państwową Staż Pożarną dla jednostek OSP, podlegających pod jej struktury na danym terenie.

Celem szkoleń, realizowanych na poziomie podstawowym jest przygotowanie strażaków do odpowiedniego i bezpiecznego wykonywania podstawowych czynności ratowniczych oraz używania sprzętu w trakcie działań. Na poziomie specjalistycznym, strażaków przygotowuje się do używania sprzętu specjalistycznego, co wykracza poza kompetencje zdobyte w trakcie szkolenia podstawowego. Dowódczy etap szkoleń pozwala na kierowanie działaniami ratowniczymi na poziomie interwencyjnym¹⁶.

Zakres badań lekarskich, które powinien posiadać strażak biorący udział w akcjach ratowniczych i sposób ich przeprowadzania reguluje Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie przeprowadzania okresowych bezpłatnych badań lekarskich członka ochotniczej straży pożarnej biorącego bezpośredni udział w działaniach ratowniczych¹⁷.

Kurs kwalifikowanej pierwszej pomocy to szkolenie specjalistyczne. Jest jedną z form pomocy jakiej może udzielić przeszkolony ratownik w chwili nagłego zagrożenia zdrowia lub życia. Ma na celu przygotowanie strażaków-ochotników do udzielania pierwszej pomocy poszkodowanym na miejscu zdarzenia, do czasu przekazania ich przybyłemu na miejsce personelowi ratownictwa medycznego. Kwalifikowana pierwsza pomoc lokuje się między tą, której udzielić może każdy świadek zdarzenia a medycznymi czynnościami ratunkowymi wykonywanymi przez ratownika medycznego, lekarza lub pielęgniarkę.

¹⁵ L. Berliński, *Zarządzanie i dowodzenie ochotniczą strażą pożarną. Wiedza, nowoczesność i tradycja*, Warszawa 2012, s. 126.

¹⁶ J. Ziobro, *op. cit.*, s. 27.

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 listopada 2009 roku w sprawie przeprowadzania okresowych badań lekarskich członka ochotniczej straży pożarnej biorącego bezpośredni udział w działaniach ratowniczych, Dz.U.2009.210.1627.

Wszystkie wymogi, które są stawiane strażakom-ochotnikom mają na celu stworzenie im gwarancji większego bezpieczeństwa podczas udziału w akcjach ratowniczych oraz należytego wykonywania obowiązków.

Podczas podejmowania różnorodnych działań ratowniczych, jednostki OSP wykorzystują specjalistyczny sprzęt, dlatego ważne jest zapewnienie im adekwatnego do potrzeb zaplecza technicznego. Możliwe jest to poprzez podejmowanie wielu przedsięwzięć – m.in. zakupu sprzętu i urządzeń ratowniczych, dokonywania ich przeglądów oraz przeprowadzania ewentualnych napraw i konserwacji. Ważne jest również wyposażenie ratowników w ochrony osobiste, np. specjalne ubranie, hełm, odpowiednie obuwie¹⁸.

Urządzenia ratownicze i sprzęt, który znajduje się na terenie jednostek, musi charakteryzować się wytrzymałością i niezawodnością, ponieważ warunki pracy strażaków bywają różne i często nie należą do najłatwiejszych. Konieczne jest również aby sprzęt służący do alarmowania i wykorzystania we wszelkich działaniach ratowniczych posiadał świadectwo dopuszczenia do użytkowania¹⁹.

3. DZIAŁALNOŚĆ OCHOTNICZYCH STRAŻY POŻARNYCH

Zakres działalności Ochotniczych Straży Pożarnych jest bardzo szeroki. Co prawda podstawowym zadaniem jest gaszenie pożarów i ochrona przeciwpożarowa, jednak w rzeczywistości jest to tylko drobny wycinek wszystkich zadań jakie są realizowane. Na przestrzeni lat zmieniły się potrzeby społeczności i rodzaje najczęściej występujących zagrożeń. Działania ratownicze, swoim zakresem obejmują szerokie spektrum sytuacji – m.in. likwidacje skutków miejscowych zagrożeń, katastrof naturalnych czy klęsk żywiołowych. Ważna jest również edukacja lokalnej społeczności w zakresie ochrony przeciwpożarowej, udzielania pierwszej pomocy i wzywania służb ratunkowych oraz działania kulturalne i sportowe, przyczyniające się do zwiększenia świadomości społeczeństwa na temat bezpieczeństwa.

Do głównych zadań realizowanych przez jednostki OSP, w tym w ramach KSRG należy:

- gaszenie pożarów;
- ratownictwo techniczne, w szczególności na drogach;
- ewakuacja poszkodowanych lub zagrożonych ludzi i zwierząt oraz zagrożonego mienia;
- oznakowanie i zabezpieczenie miejsc prowadzenia działań ratowniczych,
- oświetlanie i podtrzymywanie awaryjne zasilania pracy urządzeń,
- prowadzenie działań ratowniczych na obszarach wodnych, w tym podczas powodzi,
- usuwanie skutków zdarzeń w szczególności po przejściu anomalii pogodowych i udzielanie pomocy socjalnej poszkodowanym,
- dekontaminacja wstępna na poziomie podstawowym w przypadku skażeń,
- usuwanie owadów błonkoskrzydłych,

¹⁸ J. Ziobro, *op. cit.*, s. 25.

¹⁹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. (...), art. 7.

– wykonywanie innych zadań w ramach możliwości posiadanych sił i środków na rzecz ochrony ludności zleconych przez lokalny samorząd²⁰.

Zakres zadań i uprawnień jakie posiada Ochotnicza Straż Pożarna podczas współdziałania z innymi podmiotami w zakresie bezpieczeństwa, określają przede wszystkim plany zarządzania kryzysowego, m.in. w formie siatki bezpieczeństwa. Istnieją również umowy zawierane pomiędzy poszczególnymi podmiotami oraz rozporządzenia ministrów. Wraz ze zwiększającym się zakresem zadań wykonywanych przez jednostki OSP, wzrasta również potrzeba i znaczenie międzyorganizacyjnej współpracy.

Jednostki OSP należące do KSRG zostają często ujęte w Gminnym Planie Zarządzania Kryzysowego, co pokazuje ich istotną rolę w zakresie bezpieczeństwa i zarządzania kryzysowego na obszarze gminy. Zawarta w planach siatka bezpieczeństwa w wielu przypadkach określa OSP jako podmiot wiodący w trakcie pożarów, podtopień i powodzi, ekstremalnych warunków pogodowych, awarii systemów technicznych, wypadków drogowych i wielu innych. Podczas wsparcia innych działań, jednostki zostają określone jako podmiot pomagający. W niektórych przypadkach OSP jest jedyną jednostką z zakresu pożarnictwa bez udziału Państwowej Straży Pożarnej. Z całą pewnością dowodzi to o samowystarczalności i wysokim poziomie prowadzenia działań, który został osiągnięty poprzez odpowiednie wykształcenie ratowników i wyposażenie ich w specjalistyczny sprzęt. OSP jest w stanie wykonywać działania bez konieczności wsparcia ze strony strażaków zawodowych.

W 2019 r. na terenie Polski odnotowano 512 514 interwencji jednostek ochrony przeciwpożarowej, z czego 153 520 zdarzeń stanowiły pożary, miejscowe zagrożenia 316 194, natomiast fałszywych alarmów było 42 800²¹. Poniżej zaprezentowany został procentowy podział interwencji ze względu na rodzaj zdarzenia (Rysunek 1.).

Porównując sumę wszystkich interwencji jednostek ochrony przeciwpożarowej w roku 2019 z rokiem 2018 zauważamy wzrost o 2,1%.

²⁰ <https://www.gov.pl/web/mswia/ochotnicze-straze-pozarne> [dostęp: 17.11.2020].

²¹ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/dzialalnosc-sluzb-ratowniczych-w-2019-roku,17,3.html> [dostęp: 22.11.2020].

Rysunek 1. Interwencje jednostek ochrony przeciwpożarowej w 2019 r.

Źródło: opracowano na podstawie: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/dzialalnosc-sluzb-ratowniczych-w-2019-roku,17,3.html> [dostęp: 22.11.2020]

Najczęstszymi zagrożeniami miejscowymi, wymagającymi udziału jednostek ochrony przeciwpożarowej były zdarzenia w transporcie drogowym²². Analizując dane statystyczne przedstawione na Rysunku 1., można bez problemu zauważyć, iż ochrona przeciwpożarowa, będąca podstawą działalności straży pożarnych, ustępuje miejscowym zagrożeniom. Zaliczamy do nich przede wszystkim zdarzenia w transporcie drogowym, które stanowią 31,5%²³ wszystkich przypadków oraz silne wiatry, opady atmosferyczne, zdarzenia budowlane, chemiczne i ekologiczne.

Ochotnicze Straże Pożarne współpracują przede wszystkim z Państwową Strażą Pożarną. W kwestii likwidacji zagrożeń i minimalizacji ich skutków, są traktowane na równi z PSP. Wykonują zadania z zakresu walki z pożarami i klęskami żywiołowymi, ratownictwa technicznego, medycznego, chemicznego, ekologicznego. Zakres prowadzonych działań może różnić się ze względu na posiadany sprzęt i wykształcenie druhow.

Współpraca z zespołami ratownictwa medycznego ma najczęściej miejsce podczas zdarzeń, w których zostają poszkodowani ludzie. Dzięki przeszkoleniu z KPP strażacy ratownicy mogą udzielać pierwszej pomocy w szerszym zakresie, do czasu przyjazdu służb medycznych.

Dzięki dobremu wykształceniu strażaków i możliwości ich działania, jednostki OSP są często jedynymi podmiotami ratowniczymi na terenie gminy, zachowane

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

jest bowiem kryterium czasowe, pozwalające skutecznie likwidować zagrożenia i minimalizować ich skutki²⁴.

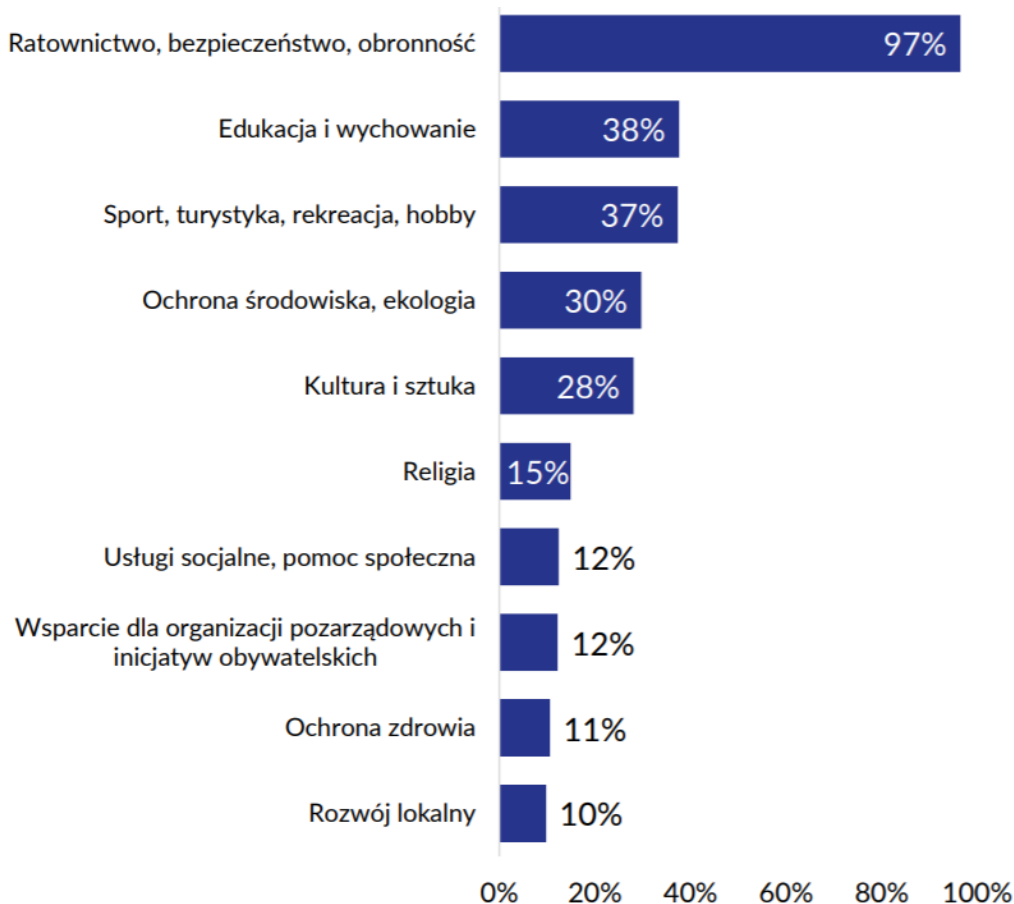
Ochotnicze Straże Pożarne biorą udział w akcjach poszukiwawczych współpracując także z Policją. Często pomaga w tym znajomość i wiedza strażaków-ochotników na temat pobliskich terenów oraz mieszkańców, której Policja nie posiada.

W trakcie zagrożeń występujących na terenach odpowiednich dla jednostek OSP, to one są najczęściej jako pierwsze na miejscu zdarzenia. Dotyczy to zwłaszcza jednostek w KSRG, które ze względu na wyposażenie i wyszkolenie strażaków ochotników są częściej dysponowane niż jednostki niewłączone do systemu. Po przybyciu na miejsce zdarzenia, dokonują zabezpieczenia i możliwości podjęcia działań ratowniczo-gaśniczych. Po dotarciu na miejsce, jednostka ratowniczo-gaśnicza PSP przejmuje kontrolę nad działaniami, OSP pełni wtedy funkcję wspomagającą.

Głównym terenem działalności OSP są przede wszystkim tereny wiejskie, co tworzy wymiar lokalny i stanowi formę samoorganizowania się ludności – zarówno w dziedzinie ratownictwa i ochrony przeciwpożarowej, jak i w wielu innych dziedzinach aktywności społecznej. Główna koncentracja skupiona jest na ratownictwie pożarniczym, jednak nie jest to jedyny obszar aktywności jakie należą do OSP lub są przez nie dodatkowo wykonywane (Rysunek 2.).

²⁴ A. Pawlak, K. Kuśmierz, K. Czerwonka, M. Węgrzyniak, *Społeczna rola Ochotniczej Straży Pożarnej w ratownictwie medycznym na obszarach wiejskich*, „Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu”, 2016, tom 22, nr. 3, s. 243.

Działalność Ochotniczych Straży (...)

Rysunek 2. Główne obszary działalności Ochotniczych Straży Pożarnych

Źródło: Stowarzyszenie Klon/Jawor, Ochotnicze Straże Pożarne raport z badania 2016, Warszawa 2016, s. 13.

Głównym działaniem Ochotniczych Straży Pożarnych jest ratownictwo. Według badania przeprowadzonego przez stowarzyszenie Klon/Jawor, aż 94% jednostek deklaruje, że w latach 2014-2016 gasiło pożary lub udzielało pomocy ratowniczej w inny sposób²⁵.

Postęp technologiczny i rozwój świata sprzyjają pojawieniu się nowych zagrożeń bezpieczeństwa, dlatego działalność Ochotniczych Straży Pożarnych rozwija się na różnych płaszczyznach, mając na celu nie tylko doraźne niesienie pomocy, ale także zapobieganie pojawiającym się niebezpieczeństwom.

Zapytani o główne kierunki działalności, aż 97% członków Ochotniczych Straży Pożarnych wskazuje ochronę pożarową i bezpieczeństwo ludzi, mienia oraz środowiska. Niezaprzeczalnie jest to rdzeń całej aktywności OSP. Większość jednostek deklaruje, że ważne są dla nich także inne rodzaje działalności, które nie są bezpośrednio związane z ratownictwem²⁶. Takich jednostek wciąż przybywa.

²⁵ Stowarzyszenie Klon/Jawor, Ochotnicze Straże Pożarne - lokalne centra kultury, Warszawa 2016, s. 21.

²⁶ *Ibidem*, s. 12-13.

Dodatkowo, jako istotne obszary aktywności pozaratowniczej respondenci najczęściej wymieniają edukację i wychowanie (38%) oraz działalność związaną ze sportem i rekreacją (37%)²⁷.

Patrząc z perspektywy czasu i wyników prowadzonych badań, można śmiało stwierdzić, że nastąpił wyraźny wzrost dodatkowych działalności w OSP, które często nie są związane bezpośrednio z ratownictwem, lecz z nauką, sportem, kulturą czy pomocą społeczną.

Strażacy są kojarzeni przez lokalne społeczności jako Ci, którzy niosą im pomoc we wszelkich sytuacjach tego wymagających. Ich obecność w danych miejscowościach gwarantuje mieszkańcom poczucie większego bezpieczeństwa, możliwość jak najszybciej udzielonej pomocy oraz komfort życia wolnego od zagrożeń. Ze względu na odległość jednostki Państwowej Straży Pożarnej, która często wynosi kilkanaście lub kilkadziesiąt kilometrów, to właśnie jednostki OSP najczęściej przybywają jako pierwsze na miejsce zdarzenia i jako pierwsze podejmują działania ratownicze.

Na uwagę zasługuje fakt, iż w przeciągu ostatnich lat zmienił się charakter działań ratowniczych i świadczonej pomocy. Obecnie liczba pożarów jest mniejsza, natomiast zwiększyła się liczebność wypadków drogowych, czy miejscowych zagrożeń, takich jak przewrócone drzewa czy lokalne podtopienia.

Poza jedną z najważniejszych i najbardziej oczywistych dziedzin jaką jest ratownictwo, istnieje szeroka gama działalności OSP. Duża część jednostek, bierze czynny udział w zawodach sportowo-pożarniczych, które co roku organizowane są na terenach gmin oraz na szczeblu powiatowym, wojewódzkim czy krajowym. Niektóre OSP organizują festyny i zawody na terenach własnych gmin lub powiatów. Zdaniem strażaków, to bardzo dobra okazja to tego, aby sprawdzić siebie i swoje umiejętności oraz zaprezentować swoją drużynę lokalnym mieszkańcom. Powstają drużyny pożarnicze (kobiece, męskie oraz młodzieżowe), które zachęcają młodych ludzi do aktywności sportowej i wstąpienia w szeregi Ochotniczych Straży Pożarnych. Stanowią one niejako w przyszłości zaplecze kadrowe dla danej jednostki. Zwiększa to także świadomość dotyczącą bezpieczeństwa i ochrony pożarowej oraz pozwala na lokalną integrację i zdobycie nowych umiejętności. Takie przedsięwzięcia sprzyjają integracji mieszkańców oraz strażaków. Są dobrą okazją do pokazania swoich umiejętności i posiadanego sprzętu. Ukazują rolę OSP nie tylko jako gwaranta bezpieczeństwa, ale również ambasadora kultury i sportu.

Pomiędzy działalnością ratowniczą a społeczną umiejscowione są kursy ratownicze i kampanie społeczne. Ta szeroko rozumiana działalność edukacyjna prowadzona jest w szkołach, wiejskich lub miejskich świetlicach, jednostkach OSP, a nawet podczas lokalnych uroczystości. Oferta skierowana jest najczęściej do wszystkich okolicznych mieszkańców, bez względu na wiek. Pozwala to kształtować podstawy i edukować w dziedzinie ogólnego bezpieczeństwa i ochrony przeciwpożarowej zarówno własnych członków jak i lokalną społeczność. Dzięki organizowaniu szkoleń i pogadanek w szkołach na temat bezpieczeństwa, ochrony przeciwpożarowej czy udzielania pierwszej pomocy, strażacy uczą dzieci i młodzież jak dbać o własne bezpieczeństwo, jak postępować w przypadku wystąpienia

²⁷ *Ibidem*, s. 12-13.

pożaru lub innego zagrożenia zdrowia i życia. Przekazują także przydatne informacje na temat wzywania pomocy z wykorzystaniem numerów alarmowych.

Jednostki OSP wnoszą również istotny wkład w życie kulturalne lokalnych społeczności. Podtrzymują lokalne zwyczaje i tradycje, zakładają izby pamięci oraz prowadzą kronikę swojej jednostki.

Wspierając kampanie społeczne i organizując pogadanki związane z ekologią, działają na rzecz ochrony środowiska,

Poprzez działalność charytatywną, wspierają osoby będące w potrzebie, często współpracując przy tym z gminnymi instytucjami pomocowymi.

Skupiając się na roli OSP w lokalnej społeczności, należy pamiętać o funkcji integracyjnej i sprzyjaniu aktywizacji mieszkańców okolicznych miejscowości. Jednostki OSP są jednymi z nielicznych instytucji, które pozwalają prowadzić działania na rzecz wspólnego dobra mieszkańców.

Można zauważyć, że dzięki różnym funkcjom, które spełniają OSP, ich rola i pozycja w społeczeństwie jest silna i traktowana jako rodzaj autorytetu. Silny wpływ na postrzeganie działalności jednostek ma wieloletnia tradycja i zakorzenienie w środowisku. Mieszkańcy, bez względu na wiek mają możliwość zaangażowania się w działalność poprzez aktywność kulturalną, społeczną czy dbanie o lokalne bezpieczeństwo.

PODSUMOWANIE

Ochotnicze Straże Pożarne są szczególnym gwarantem lokalnego bezpieczeństwa. Zazwyczaj to właśnie one pojawiają się na miejscu zdarzenia jako pierwsze. Dzięki długiej tradycji istnienia, zdobywają ogromne doświadczenie, a dzięki szkoleniom i wyposażeniu w specjalistyczny sprzęt profesjonalnie współpracują z Państwową Strażą Pożarną oraz ratownikami medycznymi. Wszystkich druhów łączy chęć niesienia bezinteresownej pomocy. To właśnie takie lokalne organizacje najlepiej znają realia swojego obszaru i możliwości zabezpieczenia go przed występującymi zagrożeniami.

Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy, nie byłby w stanie zapewnić bezpieczeństwa na wysokim poziomie bez sprawnie działających, dobrze wyszkolonych i wyposażonych w specjalistyczny sprzęt jednostek OSP. Mają one dominujące znaczenie zwłaszcza na obszarach, na których nie ma zlokalizowanych jednostek PSP.

Dzięki OSP i ich zaangażowaniu istnieje możliwość szkolenia społeczeństwa. Już od najmłodszych lat lokalni mieszkańcy uczą się postępowania na wypadek zaistnienia sytuacji zagrażających ich zdrowiu lub życiu.

OSP są aktywne również w dziedzinach sportu, edukacji czy kultury. Aktywnie uczestniczą w lokalnych wydarzeniach, promując przy tym bezpieczeństwo i zachęcają do wstąpienia w ich szeregi. Często działają charytatywnie, by pomóc najbardziej potrzebującym.

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

1. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 listopada 2009 roku w sprawie przeprowadzania okresowych badań lekarskich członka ochotniczej straży pożarnej biorącego bezpośredni udział w działaniach ratowniczych, Dz.U.2009.210.1627.
2. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U.2020.0.2261.
3. Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej, Dz.U.2020.0.961.

Pozycje zwarte

4. Berliński L., *Zarządzanie i dowodzenie ochotniczą strażą pożarną. Wiedza, nowoczesność i tradycja*, Warszawa 2012.
5. Ziobro J., *Teoretyczne i praktyczne konteksty funkcjonowania Ochotniczych Straży Pożarnych w Krajowym Systemie ratowniczo-gaśniczym. Aspekty prawnoorganizacyjne i geograficzno-przestrzenne*, Warszawa 2019.

Artykuły z czasopism

6. Czerwonka K., Kuśmierz K., Pawlak A., Węgrzyniak M., *Spółeczna rola Ochotniczej Straży Pożarnej w ratownictwie medycznym na obszarach wiejskich*, „Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu”, 2016, tom 22, nr. 3.

Źródła internetowe

7. <https://www.gov.pl/web/mswia/ochotnicze-straze-pozarne>.
8. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/dzialalnosc-sluzb-ratowniczych-w-2019-roku,17,3.html>.

Pozostałe

9. Stowarzyszenie Klon/Jawor, *Ochotnicze Straże Pożarne - lokalne centra kultury*, Raport z badań, Warszawa 2016.

ACTIVITIES OF VOLUNTEER FIRE DEPARTMENTS AND THEIR IMPACT ON SECURITY OF LOCAL COMMUNITIES

Summary: *This article presents principles of operation and functioning of Volunteer Fire Department and issues of their direct activity and impact on the security of local society. Volunteer Fire Department was created in order to provide citizens with security on the highest level.*

Keywords: *Volunteer Fire Department, activities of the Volunteer Fire Department, security, local society*